

## Project Toekomststraat (Burgerbegroting, district Antwerpen)



**Eindrapport en aanbevelingen voor  
bewoners(groepen),  
belangenorganisaties, medewerkers van  
stad en districten, beleidsmakers**

OPDRACHTGEVER

District Antwerpen

SECRETARIAAT ANTWERPEN AAN 'T WOORD VZW

---

## 1. INLEIDING

Antwerpen is een dynamisch district met zonder enige twijfel een mooie toekomst. Maar hoe ziet die toekomst er uit? Wat brengt die toekomst? Hoe leven we dan? Waar doen we boodschappen? Hoe zorgen we voor onze senioren? Hoe verplaatsen we ons?

Je kan over 'de stad van morgen' nadenken, filosoferen, dromen, discussiëren, nieuwe ideeën brainstormen, ... Maar in navolging van het leefstraat-experiment in Gent wilden we eens iets anders uitproberen. Concrete experimenten uitzetten en uittesten in een aantal Antwerpse straten. Meer al doende, 'ervaringsgericht' leren over de toekomst.

Begin 2016 contacteerden we diverse straten in het district Antwerpen. We vroegen hen welke dromen ze hadden en of ze die eens zouden willen uittesten samen met hun straat. Niet alleen dromen, maar ook samen de toekomst van de stad experimenteren! Ervaren hoe we anders kunnen samen leven. Wat werkt? Wat werkt niet? Gedurende een paar weken proeven en ervaren 'Toekomststraten' hoe anders en beter samen geleefd kan worden. Het straat als een laboratorium voor de stad van de toekomst.

Achteraf onderzoeken we samen met bewoners en bestuur of en hoe we van tijdelijk experiment naar structurele maatregelen kunnen gaan.

Dit vernieuwend participatie-initiatief kon enkel mogelijk gemaakt worden dankzij de inwoners van het district Antwerpen en de Burgerbegroting. En dankzij de medewerking van heel veel partners. In dit eindrapport staat een korte beschrijving van het project, de resultaten en enkele aanbevelingen.

---

## 2. DE VOORBEREIDING.

### 2.1 Projectopstart

We brachten diverse partners samen om het project te definiëren (zie ook <http://www.toekomststraat.be/blog-horizon/2016/2/9/kick-off-toekomststraten-burgerbegroting-district-antwerpen>). Samen werd het concept 'Toekomststraat' verfijnd, de aanpak, planning en timing vastgelegd.

Dat resulteerde onder andere in een nieuwe definitie voor het concept 'Toekomststraat':

- Experimenteel
- Kleinschalig
- Ontmoeting-verbinding-delen-gemeenschap
- Bewustmaker/eyeopener/weerstand wegnemen

- Straat tijdelijk afsluiten
- Van straten in de stad opnieuw straten maken waarin effectief samen geleefd wordt
- Stad leefbaar maken

Via de website [www.toekomststraat.be](http://www.toekomststraat.be) kon iedereen het ganse project volgen. Ook via facebook en twitter werd regelmatig over het project gecommuniceerd.

## 2.2 Rekrutering van 3 straten

De volgende stap was het vinden van de juiste straten. In 2015 hadden we al eens een soort van eendaags Toekomststraat-experiment gedaan. Op basis van die ervaring wisten we dat we naar een bepaald type straat op zoek moesten:

- Kortere straat
- Eventueel een woonerf of doodlopende straat
- Een straat met een 'fris', gedreven straatcomité
- Een straat met veel kinderen
- Een straat waar geen werken gepland waren

Samen met diverse diensten (Stadsmakers, Buurtregie, ruimte, ...) stelden we eerst een longlist op van straten die allen afzonderlijk gecontacteerd werden. Na diverse gesprekken selecteerden we de drie meest gedreven straten, uit drie totaal verschillende uithoeken van het district:

- Willem Linnigstraat in Antwerpen-Noord (2060)
- Biartstraat in 2018 Antwerpen
- Edward Pecherstraat in Antwerpen-Zuid (2000)

Het feit dat er zo'n grote diversiteit was qua straten, maakte het voor ons des te interessanter. Ook in het district Berchem werd een gelijkaardig project '10 zomerdagen' opgestart (via 'Stadsmakers').

## 2.3 Een ondersteuningstraject op maat voor elke straat

We opteerden voor een individueel ondersteuningstraject op maat van elke straat. Er werden op voorhand geen inhoudelijke voorstellen gedaan. Er werden ook nauwelijks voorwaarden opgelegd: het was vooral belangrijk dat ze betrokken waren, dat ze open stonden voor nieuwe mensen en ideeën. Ze moesten ook geen percentage handtekeningen/goedkeuringen verzamelen. Wel de ambitie om iedereen te bereiken en te betrekken. Er was in elke straat minimum 1 open straatvergadering.

In het voorjaar werd ook de formele aanvraagprocedure met diverse diensten besproken en opgestart (politie, Buurtregie, dienst evenementen, SWO, Stadsmakers, jeugddienst, ...).

Na diverse overlegmomenten kwamen de straten tot een plan van aanpak, planning/timing van een reeks straatactiviteiten, incl. inrichtingsplan van de straat. Antwerpen aan't woord zorgde dat de evenementenaanvragen bij het district in orde waren cf. gemaakte afspraken.

Hoe kunnen we samen de Biartstraat seniorvriendelijk maken? (bron: <http://www.toekomststraat.be/blog-horizon/2016/5/27/hoe-kunnen-we-samen-de-biartstraat-seniorvriendelijker-maken>)

*De Biartstraat is een kortere, doodlopende straat gelegen in 2018, vlakbij de Antwerpse Ring. In de straat is een groot Woonzorgcentrum, de Nottebohm. Tijdens de straatvergaderingen in de Biartstraat kwamen de bewoners tot de vaststelling dat ze de bewoners van het Woonzorgcentrum toch maar beperkt kennen. Een medewerkster van de Nottebohm werd er bij gevraagd. Niet alle ouderen krijgen regelmatig bezoek. Sommige leven deels zelfstandig, maar kunnen hulp gebruiken bij boodschappen. Vrijwilligers vinden om samen met de ouderen activiteiten te doen is de laatste jaren steeds moeilijker geworden. Zo kwamen ze uiteindelijk samen bij één grote vraag. Hoe kunnen we samen de Biartstraat seniorvriendelijker maken?*

*Wat kunnen buurtbewoners wel/niet doen samen met de bewoners van het Woonzorgcentrum. Welke activiteiten? Wanneer? Hoe stemmen we elkaars agenda's op elkaar af? Hoe communiceren we met elkaar?*

*De bedoeling is om tijdens de Toekomststraat periode tijdelijk een aantal experimenten op te zetten. Via die experimenten kunnen we van elkaar leren. Bvb. Welke noden en behoeften hebben de bewoners van Nottebohm? Welke activiteiten en contacten zijn geschikt, vinden ze fijn? Welke activiteiten vinden de burens aangenaam? Welk soort engagement is haalbaar voor de burens? Eens boodschappen doen? Eens de cafeteria openen? Eens een wandelingetje maken? Kunnen ook de jeugdige burens eventueel klusjes opknappen of ingeschakeld worden? Kunnen ouderen iets bijleren van jongeren/kinderen en vice versa?*

## 2.4 Opstart Toekomststraten

In de maanden juli en augustus werkten de drie straten aan de voorbereidingen van hun Toekomststraat: doelstellingen, logistiek, communicatie en organisatie. Logistiek werden de straten ondersteund door Antwerpen aan't woord. Er was onder meer een samenaankoop van kunstgras. Bij de opstart werd ook een vrachtwagen/chauffeur voorzien om het nodige materiaal ter plaatse te krijgen. We namen ook contact op met o.a. Cambio waardoor er een aanbod was voor alle Toekomststraten om gedurende het experiment het verlies aan parkeerplaatsen te compenseren met een tijdelijke Cambiowagen. Alle inwoners van de deelnemende straten kregen een tijdelijk, zeer goedkoop proefabonnement.

In het weekend van 13/14 augustus gingen de Willem Linnigstraat en de Edward Pecherstraat van start. De Biartstraat volgde een weekend later.

*Edward Pecherstraat bouwt deze zomer een plein in de straat (bron:*

<http://www.toekomststraat.be/blog-horizon/2016/6/28/edward-pecherstraat-bouwt-deze-zomer-een-plein-in-de-straat>)



*Wat als je samen met je burens vrij zou mogen fantaseren over jullie straat? Hoe zouden jullie samen leven in jullie straat? We stelden deze vraag aan de Edward Pecherstraat in Antwerpen-Zuid en zij dromen van een plein in de straat, het Pecherplein. Een plein waar allerhande straatactiviteiten kunnen doorgaan: brunch, cinema, rommelmarkt, wereldkeuken, quiz, ... Een plein met bankjes en heel veel speelruimte, met veel groen. Een sorteerstraat om al het afval samen netjes te sorteren. En twee parkeerplaatsen voor zowel cambio als autodelen.*

*Het blijft echter niet alleen maar bij dromen. Via de Burgerbegroting van het district Antwerpen kunnen zij hun droom tijdelijk gaan realiseren. Deze zomer van 13 augustus tot 25 september zal het plein effectief in de straat aangelegd worden.*

*Het verkeer zal tijdelijk omgeleid worden. Het tijdelijk verlies aan parkeerplaatsen wordt opgevangen door een gedeeld autogebruik.*

## 2.5 Samen experimenteren

De nazomer in Antwerpen was schitterend. En niet alleen door het weer. Het feit dat de straat deels afgesloten mocht worden voor alle verkeer en volledig door de bewoners ingericht mocht worden, creëerde vanaf het begin een bijzondere sfeer. Niet alleen in de straten zelf, ook de omliggende straten en buurtbewoners waren vaak bijzonder enthousiast. Enkel in de Pecherstraat waren er klachten van een aantal enkelingen die niet akkoord waren met de andere inrichting. Er werd met de betrokkenen in dialoog gegaan en maatregelen werden genomen.

Een algemeen overzicht geven van alle straten en activiteiten is onmogelijk. Ook waren er heel duidelijke verschillen per straat. We geven een aantal sfeerbeelden mee die de nieuwe inrichting en dynamiek weergeven van de Toekomststraatperiode.



Pecherstraat:





Biartstraat:







Willem Linnigstraat:







Niet alle activiteiten en niet alle infrastructuur werd op voorhand gepland. Er gebeurde ook van alles spontaan. Er was ook af en toe een positieve interactie met andere Burgerbegroting projecten.

Tijdens de Toekomststraatperiode stond Antwerpen aan't woord paraat om te ondersteunen waar en wanneer nodig. Elke straat kreeg een overzicht wat te doen in noodgevallen ('Eerste hulp bij Toekomststraten'). Soms waren er bvb. verbouwingen in de straat. Buiten de Pecherstraat zijn er geen klachten binnen gekomen.

### Fietstocht langs Toekomststraten

Op woensdag 24 augustus organiseerden we samen met het district een fietstocht voor geïnteresseerde beleidsmakers, medewerkers van de stad, district, journalisten, organisaties, ... Het was niet alleen een manier om geïnteresseerden te informeren, maar ook om over het vernieuwende participatie-experiment van gedachten te wisselen, incl. de mogelijke doorwerking na het experiment.



### Nieuwe straatcommunicatie

Het Toekomststraat experiment zorgde effectief voor een vernieuwde dialoog in de straat. Elke straat ontwikkelde haar eigen communicatiemethoden en communicatiecultuur. Er werd gebruik gemaakt van , nieuwsbrieven (mailchimp), facebook, Whatsapp, de straat zelf, infoborden, mond aan mond, mailings, flyers, affiches, ...



Zeker in de Biartstraat was het een uitdaging om een dialoog tot stand te brengen tussen de bewoners van het Woonzorgcentrum en de burens. Een speciale vermelding verdienen de medewerkers van WZC de Nottebohm die als brugfiguur fungeerden.



## 2.6 Evaluatie

Elke Toekomststraat werd feestelijk afgesloten. Antwerpen aan't woord ondersteunde bij afbraak en opkuis. Enkele weken na het experiment deden we een evaluatie. Ook die versilde van straat tot straat. In de Biartstraat en de Wilem Linnigstraat gebeurde een evaluatiegesprek via een focusgroep. In de Pecherstraat werd een online enquête opgestuurd en rond gestuurd.



Belangrijkste conclusies:

- Elke straat vond het een onvergetelijke ervaring. Vooral de combinatie van heel uiteenlopende activiteiten met heel uiteenlopende mensen wordt geapprecieerd. Deels spontaan, deels op voorhand gepland.
- Het leven in de straat is voorgoed veranderd. Mensen hebben elkaar op een bijzondere manier ontmoet en beter leren kennen. Een soort 'ijs' is gebroken.
- Je hebt de ruimte in de straat nodig om op een andere manier samen te leven, om samen nieuwe dingen te doen.
- Het is bijzonder intensief voor de trekkers. Een goeie rol- en taakverdeling (logistiek, financiën, evenementen, communicatie, organisatie, ...) is belangrijk. Er is een goed straatteam nodig bestaande uit minstens 4 trekkers.
- Ondersteuning is belangrijk: contacten met de stad verzorgen, praktisch, financieel,...
- Een periode van 4 weken is het maximum. 10 dagen is iets tekort. Zomerperiode, deels in en deels buiten de vakantie, is ideaal.
- Spelregels zijn belangrijk. Ze worden best op voorhand samen opgesteld.

- Straten vinden het erg handig om een startbudget van 500 euro te hebben voor de organisatie van alle activiteiten en de inrichting. Voor alle straten was dit voldoende.
- Het is moeilijk om nieuwe mensen te bereiken en betrekken. Kinderen spelen in alle Toekomststraten een belangrijke rol als gangmaker, ijsbreker, als cement.
- We willen ook na de Toekomststraat blijven samen komen. In alle straten wordt nagedacht over het permanent maken van bepaalde straatinrichting.

### Vragen over toekomst van Pecherplein



### 2.7 Doorwerking

Het Toekomststraat experiment werkt op vele vlakken en bij vele mensen en instanties door in de stad. Ten eerste in de straten zelf. Elke straat blijft intenser communiceren en organiseren. In de Biartstraat is er een samentuin bijgekomen en een heel winterprogramma opgesteld. Momenteel loopt een crowdfundingcampagne voor één van de experimenten; de 'Wind in de haren'-bakfiets. In alle straten zullen er de volgende zomer gelijkaardige Toekomststraatexperimenten opgezet worden. Maar volledig aangepast op basis van de eerste ervaringen.

Ook andere districten en organisaties gaan op een gelijkaardige manier experimenteren. In Berchem was er het '10 zomerdagen' experient dat door Stadsmakers ondersteund werd. In Hoboken was er een tijdelijke proefopstelling ikv de herinrichting van een straat/plein. In het nieuwe bestuursakkoord van Deurne staan de Toekomststraten expliciet vermeld. Ook Kras zal in 2017 experimenteren volgens het Toekomststraat concept, maar dan op een plein in Antwerpen-Noord. Er is ook vraag vanuit een Borgerhoutse straat.

Verder waren er in 2016 vragen voor lezingen en publicaties:

- Inspiratiedag 'Goe gespeeld': <https://www.goegespeeld.be/inspiratiedag-2016>
- 'Publieke Ruimte' - TOEKOMSTSTRAAT ANTWERPEN/BELEIDSPARTICIPATIE VAN DE TOEKOMST (verwacht in januari 2017)



Antwerpen aan't woord zal in 2017, geïnspireerd door de ervaringen van 2016, nieuwe Toekomststraat-experimenten op zetten, maar dan meer thematisch. Eerst en vooral de 'Zorg samen straat' en daarnaast ook de 'Tuinstraten'. Ook ikv de Burgerbegroting van het district Antwerpen.





### 3. AANBEVELINGEN

---

1. We stellen aan alle gedreven straat- en buurtcomités uit gans Antwerpen voor om, net als het '10 zomerdagen' buurtcomité uit Berchem, een Toekomststraat te overwegen. We hebben dankzij dit project alle kennis, ervaring, info en contacten verworven waardoor er veel minder drempels zijn. Je begint best zo vroeg mogelijk in het jaar te plannen. Je kan jaarlijks o.a. eind januari via Stadsmakers een projectsubsidie en ondersteuning aanvragen. Een evenementenaanvraag is online eenvoudig in te dienen (dient 6 weken voor de start te gebeuren).
2. Ook organisaties kunnen Toekomststraten of -pleinen organiseren. Kras-Noord zal bijvoorbeeld in 2017 experimenteren met een Toekomstplein in Antwerpen-Noord.
3. We stellen voor aan het district Antwerpen om in 2018 een studiedag te organiseren over de burgerbegroting en al haar projecten; voor alle Antwerpenaren. Bewoners, sociale organisaties, ondernemers, ambtenaren en politici. Al de ervaring, kennis en netwerken die opgebouwd zijn dankzij de Burgerbegroting en haar projecten zijn enorm waardevol voor gans Antwerpen. Tijdens het Toekomststraat-experiment was er positieve interactie tussen een aantal Burgerbegroting-projecten ('Wind in de haren', 'Fundament', ").
4. We zouden aan de dienst Stadsontwikkeling van het district Antwerpen willen voorstellen om met elke straat contact op te nemen. Om een gesprek te voeren over de inrichting van de diverse straten, wat ze goed en minder goed vonden, wat op korte en langere termijn kan aangepast worden.
5. We bevelen alle districten aan om via de Toekomststraat-methodiek te experimenteren, ook in kader van de heraanleg van straten en pleinen (cf. Waaslandstraat district Hoboken), herwaardering van parken, leegstaande percelen en/of gebouwen. Klassieke inspraakprocessen leveren vaak weinig betrokkenheid, draagvlak, nieuwe ideeën op. De Toekomststraat methodiek is intensiever, maar de toegevoegde waarde op lange termijn is enorm. Districten kunnen bijvoorbeeld werken via 'tijdelijke proefopstellingen'. Districten kunnen bij Antwerpen aan't woord vzw terecht voor de nodige ondersteuning en begeleiding.
6. We zouden willen voorstellen dat het Toekomststraatconcept aan alle Antwerpse straten wordt aangeboden via de dienst Stadsmakers. Het is zeker niet toegankelijk voor alle straten. Maar het biedt een antwoord op de steeds toenemende vraag van burgers om op een andere manier, meer spontaan en op een meer actieve manier 'samen stad van morgen te maken'. Een uitdaging is zeker het voorkomen van algemene procedures en keurslijven. Spontaniteit, collectiviteit en vrijheid zijn essentieel. Om vele Toekomststraten over gans de stad te faciliteren, stellen we voor dat één VTE aangeworven wordt.
7. Geef burgers, straten, buurten meer ruimte, steun en vertrouwen. En ze doen magische dingen. Ze hebben niet per se extra financiële middelen nodig. Maar vooral pro-actieve ondersteuning, een luisterend oor, een motivator, iemand die meedenkt en zoekt, die flexibel is. Iemand die ter plaatse gaat, aanwezig is, durft te 'springen' in het ongewisse, in het proces, de dialoog, de samenwerking, open staat voor nieuwe en andere dingen. Het is een soort van mindset, een set van competenties die al bij veel politici en ambtenaren aanwezig zijn. Maar waar vandaag de dag heel veel nood aan is; we kunnen het in één woord samenvatten: betrokkenheid. Daarom stellen we aan de stad Antwerpen voor om een studiedag voor stadsdiensten te organiseren over 'hoe kunnen we spontaan initiatief faciliteren?' (vb. standaard hek voorzien in straat om straat af te sluiten, meer autonomie geven aan straten om iets te ondernemen zonder procedures (vb. enkel meldplicht als ze ooit eens toelating hebben gehad).

8. Elke transitie verloopt moeizaam. Kleine stapjes zijn essentieel. Kleinschaligheid en tijdelijkheid als strategie om vernieuwing en verandering te faciliteren werkt. Je kan deze methodiek en strategie binnen alle beleidsdomeinen, binnen alle contexten toepassen. We zouden aan alle betrokken politici en ambtenaren, hoofdzakelijk van het district Antwerpen, willen voorstellen om al hun ervaringen met de Toekomststraat zoveel mogelijk te delen bij collega's die ook op stedelijk niveau of in andere districten actief zijn; via publicaties, tijdens intervisies, studiedagen,... Als een nieuwe en succesvolle participatiemethodiek, om nieuw beleid co-creatief te ontwikkelen, uit te testen, te evalueren. En vooral: experimenteer zelf mee!